

"Sirp ja Vasar"

1949

"Jevgeni Onegini" uuslavastus "Sirp ja Vasar" "Estonia" teatris

21. V 1949

17. märtsil 1879 aastal etendus Moskva Väikeses Teatris ooper "Jevgeni Onegin", lavastatud Moskva Konservatooriumi üliõpilaste poolt N. G. Rubinsteini juhatusel. See oli vene muusikasõprade esimene tutvus Tšaikovski lüüriliste stseenidega, nagu nimetas helilooja oma uut ooperit, mis hiljem võitis sellise ületamatu kuulsuse.

Tšaikovski oli esimene (ja seni ka ainuke) helilooja, kes tõlgitses Puškini "Jevgeni Onegini" muusikas.

Puškini sotsiaalne romaan, mida Belinski nimetas "vene elu entsüklopeediaks" ja mida K. Marx tsiteeris oma ökonomilistes teostes, leidis Tšaikovski tagasihoidlikes "lüürilistes stseenides" geniaalse kajastuse.

Rõhutades romaani peategelaste — Tatjana, Onegini ja Lenski — tunnete ja iseloomude kujutust on helilooja ühtlasi säilitanud Puškini teose sotsiaal-filosoofilise mõtte: näidata Onegini — selle vene elu pinnal "tarbetu inimese" sotsiaalse prototüübi — sisemist tühisust ja tunnete külmust ja selle kõrval oma sügavalt sisemiselt ilult ja puhtuselt harmoonilist Tatjana kuju, kes oli Tšaikovskile, samuti nagu Puškinile, "tõeliseks ideaaliks".

Tatjanast on helilooja teinud ooperi keske kuju, omistades talle suurimat tuumakust ja tunnete mitmekesisust ning soojust. Tatjanaga sugulaslikke iseloomujooni on Tšaikovski oma ooperis omistanud Lenskile.

Oma kangelaste tunnete tõepärase kajastamise ja nende iseloomudes sotsiaalse teo rõhutamise kõrval annab helilooja ka neid ümbritseva sotsiaalse keskkonna muusikalise iseloomustuse: Larinite ja Peterburi balli stseenid ooperis — need on omamoodi

sotsiaal-ajaloolised muusikalised pildid provintsi-aadli ja "kõrgema seltskonna" elust ja kombeist.

*

"Jevgeni Onegini" hingestatud muusika ja ooperi kangelaste inimlikult lihtsad iseloomud ja tunded on lähedased ning arusaadavad miljonile kuulajale mitmesugustest rahvustest.

Samal ajal on "Jevgeni Onegini" muusikas tunda, kui kõnelda Gogoli sõnadega, "vene hinge ja vene loodust", ehkki helilooja pole kasutanud vene rahvalaulude konkreetseid tsitaate.

Ooperi "Jevgeni Onegini" meloodiad on rajatud XIX sajandi vene muusika elulähedaste laulude ja romansside intonatsioonidele. Helilooja ise ütleb, et näiteks Tatjana ja Oiga duetis "Kas olete kuulnud?" on ta meelega püüdnud läheneda vene muusikaelus XIX sajandi esimesel poolel väga suurt populaarsust omanud Varlamovi romansside intonatsioonidele.

Talupoegade laulud (1. pildis) ja külatüdrukute laulud (3. pildis), samuti amme muusikalise keele on helilooja rajanud vene linlike rahvalaulude materjalile. Tatjana, Lenski ja Onegini keel omab rikkalikult romansiintonatsioone.

"Jevgeni Oneginis" on Tšaikovski osanud mõne joonega anda pildi vene loodusest. Näiteks sellised momendid, nagu esimeses pildis esinev Lenski lause "armastan seda aeda, nii üksildast ja varjurikast", võrduvad, nagu akadeemik Assaffjev on tabavalt väljendanud, "terve sümfoonilise pildiga, pühendatud looduse kirjeldamisele".

Kõik ooperi "Jevgeni Onegini" muusika iseärasused — rahvuslik vaim, inimlikkus, tõepärasus ja kunstilise

Stseen ooperist "Jevgeni Onegini". Onegin (V. Veikat) ja Tatjana (M. Rungi).

kehastuse arusaadavus — on orgaanilises seoses Puškini luule vaimuga, ehk küll helilooja ei olegi täpselt kinni pidanud teose kirjanduslikust algupärandist.

Tšaikovski ooperiga "Jevgeni Onegin" on vene ooperiteatri ajaloo seotud realistlike põhimõtete süvenemine muusikalavastustes, mis nõuavad ooperinäitlejalt lihtsat, loomulikku ja tõetruud mängu, loobumist kõigest kõrvalisest, mis pole otseselt tingitud kuju seesmisest sisust ja iseloomust, ja lõpuks mängu muusikalise ja lavalise külje ühtsuse silmaspidamist. Tšaikovski on mitmel korral rääkinud oma vaenust paljude tema kaasaegsete itaalia, saksa ja prantsuse ooperite ebaehtsa "butafoorliku" sisu vastu, milles inimeste asemel näidatakse jumalaid, kuningaid ja ebaharilikke kangelasi "ülinimlike" elamustega.

Helilooja on oma ooperis näidanud elavaid inimesi, kes omavad lihtsaid inimlikke tundeid ja tegutsevad realses, tõsielulises olukorras. Ta unistas sellest, et tema muusika oleks arusaadav suuremale osale kuulajaist ja annaks neile "lohutust ja tuge". Tšaikovski pidas ooperit mitte meelelahutust pakkuvaks vaatamänguks, vaid üheks mitmekülgeimaks, sisukaimaks ja demokraatlikemaks kunstiliigiks, mis kõigi muusikalavastuslike väljendusvahendite abil tõlgitseb laiale publikule inimlike elamusi. Need "Jevgeni Onegini" muusika iseärasused nõuavad lavastajalt ja osatäitjalt eriti tä-

helepanelikku n

tema lahtimõtes
Ooperi "Jevgeni Onegini" teostas külaliskunstnik A. Vinogradov. Sündmus meelepärase fakt, et lavastus on eesti kui ka maailma muusikaelu põhiüksused, nevad vastutava noori näitlejaid, loomingulise töötamisest.

"Jevgeni Onegini" stseenid on kaasaegselt osatäitjad andmuse lavastuse, n saamisega selle naim Puškini te

Kõigepealt tulenev õnnestunud poolt. Elavalt esinevad Larinite tistiseenis tantseadja B. Blinovi selt kärarikaste tega provintsimõpeksvate daamidonžuanidega on tatud Peterburi balli, Gremini balli, Kaunis ja neidude stseen (

Eriti väärib

Stseen ooperist „Jevgeni Onegin“. Onegin (V. Velkat) ja Tatjana (M. Rungi).

kehastuse arusaadavus — on orgaanilises seoses Puškini luule vaimuga, ehk küll helilooja ei olegi täpselt kinni pidanud teose kirjanduslikust algupärandidist.

Tšaikovski ooperiga „Jevgeni Onegin“ on vene ooperiteatri ajaloos seotud realistlike põhimõtete süvenemine muusikalavastustes, mis nõuavad ooperinäitlejalt lihtsat, loomulikku ja tõetruud mängu, loobumist kõigest kõrvalisest, mis pole otseselt tingitud kuju seesmisest sisust ja iseloomust, ja lõpuks mängu muusikalise ja lavalise külje ühtsuse silmaspidamist. Tšaikovski on mitmel korral rääkinud oma vaenust paljude tema kaasaegsete itaalia, saksa ja prantsuse ooperite ebaehtsa „butafoorliku“ sisu vastu, milles inimete asemel näidatakse jumalaid, kuningaid ja ebaharilikke kangelasid „ülinimlike“ elamustega.

Helilooja on oma ooperis näidanud elavaid inimesi, kes omavad lihtsaid inimlike tundeid ja tegutsevad realses, tõsielulises olukorras. Ta unistas sellest, et tema muusika oleks arusaadav suuremale osale kuulajaist ja annaks neile „lohutust ja tuge“. Tšaikovski pidas ooperit mitte meelelahutust pakkuvaks vaatamänguks, vaid üheks mitmekülgeimaks, sisukaimaks ja demokraatlikemaks kunstiliigiks, mis kõigi muusikalavastuslike väljendusvahendite abil tõlgitseb laiale publikule inimlike elamusi. Need „Jevgeni Onegini“ muusika iseärasused nõuavad lavastajalt ja osatäitjalt eriti tä-

helepanelikku ning hoolsat suhtumist tema lahtimõtestamisesse ooperilaval.

Ooperi „Jevgeni Onegin“ uuslavastus „Estonia“ teatris, millise lavastuse teostas külalisena VNFSV teeneline kunstnik A. Viner, on suure tähtsusega sündmus meie teatrielus. Juba seegi fakt, et lavastus on ette valmistatud nii eesti kui ka vene keeles, näitlejate mitme põhikoosseisuga ja et temas esinevad vastutavate ülesannetega ka rida noori näitlejaid, annab tunnistust teatri loomingulise töö laialdasest aktiviseerimisest.

„Jevgeni Onegini“ uuslavastuse tähtsus seisab selles, et näitlejate laialdase kaasahaaramise kõrval on lavastaja ja osatäitjad andnud publikule suurepärase lavastuse, mis on loodud õige arusaamisega selle ooperi põhimõteteist ning Puškini teose vaimulaadist.

Kõigepealt tuleb märkida massistseennide õnnestunud lahendust lavastaja poolt. Elavalt, siiralt ja stiilpuhtalt esinevad Larinite provintsimõisa balletistseenis tantsukollektiiv (tantsude seadja B. Blinoff) ja koor. Vastupidiselt kärarikaste ja naiivsete lõbustus- tega provintsimõisa ballile selle keeltpeksvate daamide ja sõjaväelastest donžuanidega on väga ilmekalt kujutatud Peterburi kõrgema seltskonna balli, Gremini balli peenutsev ja külm miljö, Kaunis ja loomutruu on taluneidude stseen (3. pildis).

Eriti väärib lavastuses mainimist

muusikalise, mängulise ja dekoratiivse külje hea kooskõla.

Väga hästi harmoneerivad tegevuse puškinliku vaimuga kunstnik A. Peegi dekoratsioonid, kes on õigesti tabanud lavastaja mõtteid ja kavatsusi. Nendes on palju lihtsat ilu ja teesele vastavat meeleolu. Stiilsed on teene- lise kunstitegelase N. Mei maitsekalt loodud kostüümid.

Menurikkalt esinevad selles lavastuses mitmed osatäitjad. Suure loomingu- lise võidu on saavutanud Eesti NSV teeneline kunstnik Marta Rungi Tatjana osas.

Tatjana on ooperi „Jevgeni Onegin“ keskne kuju, kellesse Tšaikovski on kätkenud palju hingelist võlu ja lüris- mi. Saavutada Tatjana kehastamisel elulist tõe ja kunstipärast lihtsust on raske ja austav ülesanne igale ooperi- näitlejale. Marta Rungi on suutnud seda osa täita veenvalt ning mõjuvalt nii muusikalise kui ka lavalise kül- jest. On tunda, et näitleja iga lause ja iga liigutus on põhjaliku osasse sis- e- elamise tulemus. Eriti märkimisvää- r- sed on näitleja saavutused kirjaki- ru- tamisstseenis, mille ta esitab suure si- semise tõusuga Tatjana on kahtlemata üks parimaid M. Rungi osi viimase aja jooksul.

Menulikult esineb Tatjana osas ka L. Selistemägi. Ka tema omab sellele osale sobivaid vokaalseid ja lavalisi võimeid. Tema on palju naiselikkust ja hingelist soojust Siiski tundub, et Selistemägi ei ole veel suutnud Tatjana kujusse „sisse elada“. Siiraste, kuulajat liigutavate tundeväljenduste kõrval esineb tema mängus tühikuid (näiteks kirjaki- ruti- tamisstseenis). Pole kahtlust, et näitleja suudab osa kallal edasi töö- tades Tatjana kuju terviklikult valla- tada.

Lenski osas esinevad Eesti NSV tee- neline kunstnik M. Taras ja noored lauljad E. Eesmaa ja O Pöder.

E. Eesmaa meeldiv lüüriline hääl ja muusikaalsus võivad kuulaja sümpa- tia.

ralise, mängulise ja dekoratiivse
hea kooskõla.

hästi harmoneerivad tegevuse
liku vaimuga kunstnik A. Peegi
tsioonid, kes on õigesti taba-
avastaja mõtteid ja kavatsusi.
s on palju lihtsat ilu ja teosele
at*meeleolu. Stiilsed on teene-
unstitegelase N. Mei maitsekalt
kostüümid.

urikkalt esinevad selles lavastu-
tmised osatäitjad. Suure loomini-
võidu on saavutanud Eesti NSV
ne kunstnik Marta Rungi Tatja-
s.

na on ooperi „Jevgeni Onegin“
kuju, kellesse Tšaikovski on
ud palju hingelist võlu ja lüris-
avutada Tatjana kehastamisel
tõde ja kunstipärast lihtsust on
a austav ülesanne igale ooperi-
le. Marta Rungi on suutnud
sa täita veenvalt ning mõjuvalt
muusikalisest kui ka lavalisest kül-
n tunda, et näitleja iga lause ja
tutus on põhjaliku osasse sisse-
tulemus. Eriti märkimisvää-
näitleia saavutused kirjakiriu-
seenis, mille ta esitab suure si-
tõusuga Tatjana on kahtlemata
rimaid M. Rungi osi viimase
ksul.

kalt esineb Tatjana osas ka
stemäri. Ka tema omab sellele
sobivaid vokaalseid ja lavalisi
Tema on palju naiselikkust
elulist soojust. Siiski tundub, et
nägi ei ole veel suutnud Tatjana
„sisse elada“. Siiraste, kuulajat
ate tundeühenduste kõrval
tema mängus tühikuid (näiteks
jutamisstseenis). Pole kahtlust,
aja suudab osa källal edasi töö-
Tatjana kuju terviklikult valla-

i osas esinevad Eesti NSV tee-
kunstnik M. Taras ja noored
E. Eesmaa ja O. Pöder
Eesmaa meeldiv lüüriline hääl ja
lsus võidavad kuulaja sümpaa-

Kuid tema esituses puuduvad veel
see poeetilisus ja lüüriline südamlük-
kus, mis helilooja on omistanud selle-
le tähelepanuväärsele kujule. Puudu-
jäägid katab näitleja ainult süvenenult
osa källal edasi töötades.

Onnestunuks ei saa pidada ooperi
esimestel etendustel Lenski osa täit-
mist ENSV teenelise kunstniku M. Ta-
rase poolt, kes ei suuda lõpuni avas-
tada selle noorusliku poeetilise kuju
hinge õilsust ja puhtust. Venekeelses
etenduses kitsendas ilmselt näitlejat ta
kavatsuste teostamisel vene keele mit-
teküllaldane valitsemine.

O. Pöder, kes esines esmakordselt
laval, omab ilusat lüürilist häält ja
Lenski tüübile sobivat välimust. Pöd-
rast võib saada selle osa suurepärase
kehastaja, mida tunnistavad mõned
õnnestunud momendid tema mängus,
mis kutsuvad kuulaja kujutluses esile
Lenski tõelise kuju. Näitleja esinemises
on aga segav hääle forsseerimine ja sa-
muti sagedane vale intoneerimine, mis
esimese debüüdi juures on seletatav va-
hest näitleja ärritusega. Nende puu-
duste kõrvaldamine peab olema osa-
täitja üheks tähtsaimaks ülesandeks.

Onegini osa kehastasid V. Veikat ja
G. Ots.

Veikati Oneginil on palju tempera-
menti ja mehish väarikust, mis on sel-
lele osale sobivad. Näitleja peab püü-
ma saavutada rohkem Oneginile omast
välist lihvi ja maneeride sundimatust.
Samuti tahaks, et Veikat töötaks visa-
dusega edasi oma rikkaliku häälema-
terjali viimistluse källal. On selge, et
näitleja omab suurepäraseid kõrgeid
noote, mida ta kahjuks „retušeerib“
ebaõigete häälevõtetega.

Imponeeriva mulje jätab Onegini
osas Georg Ots, kes omab meeldivat
häält ning musikaalsust. Kuigi noor
näitleja annab üldiselt õigesti Onegini
kuju kontuurid, ei ole kuju tema töö-
gitsuses siiski veel küllalt sisukas.
G. Ots peaks Onegini kujusse veel
rohkem sisse elama ja veelgi reljeef-
semalt näitama oma kangelase vahel-
duvaid tundeid ja mitmesugustest olu-
kordadest sõltuvat käitumist.

Olga osas debüteeris esmakordselt
noor näitleja L. Issakova. Näitlejal on
eeldusi osa edukaks tõlgitsemiseks, aju-
ti näeb kuulaja ta kehastuses vallutat,
muretut puškinlikku Olgat, kuid näitle-
jal puudub veel selle kuju muusika-
lis-lavaline terviklikkus. Ka tuleb
L. Issakoval teha tõsist tööd selleks, et
tema liikumine laval ei segaks tema
muusikalist väljendust ja rütmilist
kooskõla orkestriga, milline puudus on
tugevasti märgatav ooperi 1. pildis.

Leida Soom, kes esineb ema-Larina
osas, annab selle kuju õigetes kontuu-
rides, samuti nagu Madli Poola laseb
kuulajal kohati tunda amme kuju sii-
rast heatahtlikkust.

Tõsisel tulemusi on saavutanud
Gremini osa täitja A. Pärn. Gremini
osa on peaaegu tervikuna loodud Tšai-
kovski poolt. Pärn on õigesti aru saa-
nud oma osast ja loonud tervikliku
õilsahingelise ning lihtsameelse vana
kindrali kuju. Veenva Gremini kuju
annab ka O. Raukas Kahjuks aga vä-
hendas ta ettekande muusikalist külge
esimestel esinemistel ilmnenuid eba-
puhas intonatsioon.

Lavaliselt õnnestunult esines Paul
Mägi, andes eredalt karakterse kuju
koomiliselt manitsevast prantslasest
Trique'ist.

Muusika-ansambli (dirigent P. Nigu-
la) esinemine on lavastuses korrektne,
välja arvatud esimene vaatus, kus
koori ja orkestri vahel puudub rütmil-
ine kooskõla.

Ooperi osatäitjate juures ilmnevad
mainitud üksikud puudused ei suuda
vähendada lavastuse suurt õnnestumist
tervikuna.

See lavastus on kahtlemata suureks
sammuks edasi meie ooperiteatri töös,
olles ühtlasi tähtsaks etapiks vene
klassikalise ooperi eduka omandamise
teel ooperikollektiivi poolt ja väarikaks
kingiks teatrilt läheneva juubeli — kir-
jandusliku „Jevgeni Onegini“ autori
A. Puškini 150. sünniaastapäeva —
puhul.

S. Milovski